

הזכרת טל ורוח

משלי פרק ג

(יט) יִקְוֶה בְּחֻמְקָה יֶסֶד אֶרֶץ כּוֹנֵן שָׁמַיִם בְּתַבּוּנָה: (כ) בְּדַעְתּוֹ תְּהוֹמוֹת נִבְקְעוּ וּשְׁחָקִים יִרְעָפוּ טָל:

חגי פרק א

(ט) פְּנֵה אֶל הַרְבֵּה וְהִנֵּה לְמַעַט וְהִבַּאתֶם הַבַּיִת וְנִפְחַתִּי בּוֹ יַעַן מָה נָאִם יִקְוֶה צְבָאוֹת יַעַן בֵּיתִי אֲשֶׁר הוּא חָרֵב וְאַתֶּם רָצִים אִישׁ לְבֵיתוֹ: (י) עַל כֵּן עֲלִיכֶם כָּלֵאוּ שָׁמַיִם מִטָּל וְהָאֶרֶץ כָּלְאָה יְבוּלָה: (יא) וְאֶקְרָא חָרֵב עַל הָאֶרֶץ וְעַל הָהָרִים וְעַל הַדְּגָן וְעַל הַתִּירוֹשׁ וְעַל הַיְצָהָר וְעַל אֲשֶׁר תּוֹצִיא הָאֲדָמָה וְעַל הָאָדָם וְעַל הַבְּהֵמָה וְעַל כָּל יִגְיַע כְּפָיִם: ס

דברים פרשת וזאת הברכה פרק לג

(כז) מְלֵנָה אֱלֹהֵי קָדָם וּמִתַּחַת זְרַעַת עוֹלָם וַיִּגְרַשׁ מִפְּנֵיךְ אוֹיֵב וַיֹּאמֶר הַשָּׁמַד: (כח) וַיִּשְׁכַּן יִשְׂרָאֵל בְּטַח בְּדָד עֵין יַעֲקֹב אֶל אֶרֶץ דְּגָן וְתִירוֹשׁ אֵף שָׁמִי יַעֲרֹפוּ טָל: רַבִּינוּ בַחֲיֵי דְבָרִים פֵּרֶשֶׁת הַאֲזִינוּ פֵּרֶק לֵב (ב) יַעֲרוֹף כַּמְטֵר לַקַּחִי. לְשׁוֹן הַזֵּלָה וִירִידָה, כְּמוֹ: (דְּבָרִים לֵג, כח) "יַעֲרֹפוּ טָל", כְּלוּמֵר יֵרֵד כַּמְטֵר לְמוֹדוֹ.

בראשית פרשת תולדת פרק כז

(כח) וַיִּתֵּן לָךְ הָאֱלֹהִים מִטָּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאֶרֶץ וְרֵב דְּגָן וְתִירוֹשׁ: אַבְרָבְנָאֵל שֵׁם

וְכַנְגָדָן בְּרַכּוֹ כִּי בַעֲבוּר הַמַּיִם אָמַר וַיִּתֵּן לָךְ הָאֱלֹהִים מִטָּל הַשָּׁמַיִם רוּצָה לומר כֹּל עוֹד שֶׁתְּצַטְרֵךְ בְּאַרְצֶךָ הַמְטֵר יִתֵּן לָךְ הָאֱלֹהִים אוֹתוֹ וְזָכַר הַטָּל לְפִי שֶׁהֵם מַיִם שֶׁל בְּרַכָּה כַּדְּבָרֵיהֶם ז"ל.

טור אורח חיים סימן קיד [ג]

תנא בטל וברוחות לא חייבו להזכיר ואם בא להזכיר מזכיר הלכך אם אמר משיב הרוח בימות החמה או לא אמרה בימות הגשמים אין מחזירין אותו וכן בטל ונוהגין בספרד להזכיר אף בימות החמה אבל באשכנז אין נוהגין להזכירו אלא אומר רב להושיע מכלכל חיים וכו'.

ר' יעקב בן אשר (1270?) - נולד באשכנז, ועבר עם אביו לטולדו שבספרד. כתב ספר הלכה, המחולק ל-4 חלקי הנקרא 'ארבעה טורים'.

תלמוד בבלי מסכת תענית דף ג עמוד א

רבי יהודה אומר משום רבי יהושע: העובר לפני התיבה ביום טוב האחרון של חג - האחרון מזכיר, הראשון אינו מזכיר. ביום טוב הראשון של פסח - הראשון מזכיר, האחרון אינו מזכיר.

הי רבי יהושע? אילימא רבי יהושע דמתניתין - הא אמר ביום טוב האחרון של חג הוא מזכיר!

אלא ר' יהושע דברייתא - האמר משעת הנחתו!

ותו, הא דתניא, רבי יהודה אומר משום בן בתירה: העובר לפני התיבה ביום טוב האחרון של חג האחרון מזכיר,

הי בן בתירה? אילימא רבי יהודה בן בתירה - הא אמר בשני בחג הוא מזכיר! -

אמר רב נחמן בר יצחק: תהא ברבי יהושע בן בתירה;

זמנין דקרי ליה בשמיה זימנין דקרי ליה בשמיה דאבא, והא - מקמי דליסמכוהו, והא - לבתר דליסמכוהו.

תנא: בטל וברוחות לא חייבו חכמים להזכיר, ואם בא להזכיר - מזכיר.

מאי טעמא? - אמר רבי חנינא: לפי שאין נעצרין.

וטל מנלן דלא מיעצר? דכתיב +מלכים א' י"ז+ ויאמר אליהו התשבי מתשבי גלעד אל אחאב חי ה' אלהי ישראל אשר עמדתי לפניו אם יהיה השנים האלה טל ומטר כי אם לפי דברי, וכתיב +מלכים א' י"ח+ לך הראה אל אחאב ואתנה מטר על פני האדמה. ואילו טל לא קאמר ליה, מאי טעמא - משום דלא מיעצר. -

וכי מאחר דלא מיעצר, אליהו אשתבועי למה ליה? - הכי קא"ל: אפילו טל דברכה נמי לא אתי. - וליהדרה לטל דברכה! - משום דלא מינכרא מילתא.

(אלא) רוחות מנא לן דלא מיעצרי? אמר רבי יהושע בן לוי: דאמר קרא +זכריה ב'+ כי כארבע רוחות השמים פרשתי אתכם נאם ה', מאי קאמר להו? אילימא הכי קאמר להו הקדוש ברוך הוא לישראל: דבדרתינכו בארבע רוחי דעלמא, אי הכי כארבע? בארבע מיבעי ליה! אלא הכי קאמר: כשם שאי אפשר לעולם בלא רוחות - כך אי אפשר לעולם בלא ישראל.

אמר רבי חנינא: הלכך: בימות החמה, אמר משיב הרוח - אין מחזירין אותו, אמר מוריד הגשם - מחזירין אותו. בימות הגשמים, לא אמר משיב הרוח - אין מחזירין אותו, לא אמר מוריד הגשם - מחזירין אותו. ולא עוד אלא אפילו אמר מעביר הרוח ומפריח הטל - אין מחזירין אותו.

תנא: בעבים וברוחות לא חייבו חכמים להזכיר, ואם בא להזכיר - מזכיר.

מאי טעמא - משום דלא מיעצרי. - ולא מיעצרי? והתני רב יוסף: +דברים י"א+ ועצר את השמים - מן העבים ומן הרוחות, אתה אומר מן העבים ומן הרוחות, או אינו אלא מן המטר? כשהוא אומר ולא יהיה מטר - הרי מטר אמור, הא מה אני מקיים ועצר את השמים - מן העבים ומן הרוחות.

קשיא רוחות ארוחות, קשיא עבים אעבים! -

עבים אעבים לא קשיא; הא - בחרפי, הא - באפלי.

רוחות ארוחות לא קשיא; הא ברוח מצויה, הא - ברוח שאינה מצויה. - רוח שאינה מצויה חזיא לבי דרי! -

אפשר בנפוותא.

תלמוד ירושלמי (ונציה) מסכת תענית פרק א דף סג טור ג/מ"א

תני רבי ליעזר אומר משעת נטילת לולב רבי יהושע אומר משעת הניחו על דעתיה דהדין בתרייא היא דעתיה דרבי ליעזר קדמייתא היא דעתיה אחרייתא מחלפא שיטתיה דרבי יהושע תמן הוא אמר מיום טוב האחרון והכא הוא אמר משעת הניחו אמר רבי מנא שכל היום כשר ללולב ויזכיר מבערב לית כל עמא תמן ויזכיר בשחרית אף הוא סבור שמא הזכירו מבערב והוא הוי מדכר מכיון דהוא חמי לון דלא מדכרין בקדמיתא ומדכרין באחריתא אף הוא יודע שלא הזכירו מבערב אמ' ליה רבי חייה בר מרייא הכין הוה רבי יונה אבוך הוי בה

רבי חגי בשם רבי פדת אסור ליחיד להזכיר עד שיזכיר שלוח ציבור רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי בשלוח ציבור הדבר תלוי אמר רבי מנא קומי רבי חגי מה ופליג אמר ליה לא דא דאת אמר בשלוח ציבור הדבר תלוי יחיד אם רצה להזכיר מזכיר בטל ודא דאת אמר אסור ליחיד להזכיר עד שיזכיר שלוח ציבור בגשם קמון לצלותא כמי שהזכיר שלוח ציבור

כשם שתחיית המת' חיים לעולם כך ירידת גשמים חיים לעולם ר' חייה בר בא שמע לה מן הדא יחינו מיומיים ביו' השלישי יקימנו ונחיה לפניו ונדעה נרדפה לדעת את י' כשחר נכון מוצאו כתיב ויאמר אליהו התשבי מתושבי גלעד אל אחאב חי י' אלהי ישראל אשר עמדתי לפניו אם יהיה השנים האלה טל ומטר כי אם לפי דברי

רבי ברכיה אמ' ר' יוסה ורבנין חד אמר בין על הטל בין על המטר נשמע לו וחורנה אמר על המטר נשמע לו ועל הטל לא נשמע לו מאן דאמר על המטר נשמע לו ועל הטל לא נשמע לו

מן הדין קרייא לך הראה אל אחאב ואתנה מטר על פני האדמה מאן דאמר בין על הטל בין על המטר נשמע לו איכן הותר נדרו של טל אמ' ר' תנחום אדרעיא סברין מימר נדר שהותר מכללו הותר כולו אית דבעי מימר בבנה של צרפית ויקרא אל י' ויאמר י' אלהי הגם על האלמנה אשר אני מתגורר עמה הרעת להמית את בנה אמ' ר' יודה בר פזי לאחד שגנב נרתיקו של רופא עם כשהוא יוצא נפצע בנו חזר אצלו ואמר לו אדוני רפא את בני אמר לו לך והחזר את הנרתיק שכל מיני רפואות נתונין בו ואני מרפא את בנך כך אמר לו הקב"ה לאלהיו לך והתר נדרו של טל שאין המתים חיים אלא בטללים ואני מחיה בנה של צרפית ומניין שאין המתים חיים אלא בטללים שנאמר יחיו מתוך נבילתי יקומון הקיצו ורננו שוכני עפר כי טל אורות טלך וארץ רפאים תפיל מהו וארץ רפאים תפיל אמר רבי תנחום אדרעיא וארעא תפקידה תפלט